

Samenvatting Middeleeuwen ABC

Week 1 ABC: Middeleeuwen algemeen

Info: De middeleeuwen

De middeleeuwen duurden van het jaar 500 tot het jaar 1500.

Vóór de middeleeuwen waren de Romeinen de baas in ons land.

In de middeleeuwen heette het hier 'De Lage Landen'.

Er waren veel grote bossen en heidevelden.

Bij de kust zag je kleine vissersdorpjes.

Er leefden toen nog wilde dieren, zoals wolven en beren.

In de middeleeuwen kon je alleen betalen met zilveren munten.

Soms met gouden munten; veel spullen werden geruild.

De huizen van de gewone mensen waren gemaakt van hout en klei.

De vloer was van leem en het dak van hout en stro.

Het huis had luiken voor de ramen en maar één kamer.

Rijke mensen woonden in een huis van steen.

Het had meer kamers en verdiepingen; de ramen waren gemaakt van glas in lood.

Aan de luiken en deuren zaten ijzeren scharnieren.

In de middeleeuwen aten de mensen twee keer per dag, met veel vlees.

Bier werd het meest gedronken, omdat het water te vies was.

De meeste mensen werden niet ouder dan 40 jaar, omdat ze weinig over de ziekten wisten en er geen medicijnen waren.

Rond het jaar 1400 brak de pest uit; miljoenen mensen stierven eraan.

Extra Info: Kinderen in de middeleeuwen

Alle kinderen in de middeleeuwen werden thuis geboren.

Een dokter was er niet; veel vrouwen stierven tijdens de bevalling.

Eén op de drie kinderen ging dood.

Speelgoed was gemaakt van hout, stof of botten.

Kinderen speelden tot hun zevende jaar thuis.

Hierna moesten ze een beroep leren.

Voor rijke kinderen waren er scholen.

De meeste scholen hoorden bij een kerk: parochiescholen of kapittelscholen.

Hier leerden de kinderen lezen, rekenen, schrijven en wat Latijn.

Monniken in heel Europa konden Latijn lezen en spreken.

Scholen die niet bij de kerk hoorden noemde je schrijfscholen of kleine scholen.

Meestal was de school in het huis van de meester.

Er waren klassen van wel honderd kinderen met alle leeftijden door elkaar.

Er waren strenge straffen.

Op het platteland gingen weinig kinderen naar school.

Ze werkten daar mee op het land.

In de stad bepaalden je ouders wat voor vak je ging leren.

Het beroep van je vader of in de leer bij een meester.

Bij de meester leerden ze een ambacht.

Van 7 tot 14 was je leerling en van 14 tot 21 was je gezelschap.

Na je 21^e was je zelf meester.

Middeleeuwse kinderen waren volwassen als ze veertien werden.

Week 2ABC: De kerk

Info: De kerk

In de middeleeuwen was de katholieke kerk heel belangrijk.
De mensen waren bang om na hun dood naar de hel te gaan.
Ze doopten daarom hun baby's en alle doden werden begraven.
Edelen en rijke kooplieden gaven priesters geld.
De priesters gingen voor ze bidden.
Rijke families stuurden vaak een zoon of dochter naar het klooster.
Een zoon werd dan monnik en een dochter werd non.
De monniken en nonnen moeten beloven dat ze niet gaan trouwen.
Ze mogen ook niet rijk worden.
Ze moeten gehoorzaam zijn aan God en de abt van het klooster.
Alleen geestelijken konden lezen en schrijven.
Ze wisten meer dan andere mensen en waren machtig en belangrijk.
Monniken schreven brieven en boeken.

Alleen BC: *In de kloosters zorgden de monniken voor de zieken, invaliden en reizigers.*

Als je arm was, dan gaf het klooster je eten, drinken en een bed.

Als beloning hiervoor kreeg de kerk geld van koningen en rijke edelen.

Als je het niet eens was met de ideeën van de kerk, was je een ketter.

Veel kettters werden op de brandstapel verbrand.

Alleen C: De kerk ontving ook 'tienden' van de boeren en kooplieden.

Een tiende deel van de opbrengst en winst.

Hierdoor werd de kerk rijk en machtig.

Extra Info: Kruistochten

De christenen hoorden dat heilige plaatsen van christenen werden aangevallen.

De christenen wilden de plaatsen bevrijden.

Boeren, ridders en geestelijken deden mee.

Deze kruisvaarders gingen op kruistocht naar het Heilige Land.

Er zijn ongeveer zeven kruistochten geweest.

Onderweg hadden de kruisvaarders vaak honger.

Ze gingen stelen en overvielen dorpen en steden.

Er zijn heel veel mensen gedood.

In 1099 werd de Heilige Stad Jeruzalem veroverd door de kruisvaarders.

Alleen BC: *Door de kruistochten namen de kruisvaarders spullen mee uit het Oosten, zoals kruiden, citroenen, papier en glazen spiegels.*

Zo ontstond er handel met het Oosten.

Week 3ABC: Ridders en kastelen

Info: Ridders

Een ridder is een soldaat met een paard en een harnas.

Ridders woonden in een kasteel; alleen rijke jongens konden ridders worden.

Je moest een paard en een harnas kopen.

Een ridder werkte voor de koning of een heer.

Hij moest de rust en de orde in het land bewaken.

Of vechten voor de verdediging of uitbreiding van het land.

Bij gevechten moest een ridder zichzelf beschermen.

Eerst droegen de ridders daarom een maliënkolder.

Dat was een harnas van duizenden ijzeren ringetjes.

Op het hoofd droeg de ridder een ijzeren helm met een kijkgat: het vizier.

Alleen BC: *Vanaf het jaar 1300 werden de wapens steeds gevaarlijker.*

Het harnas bestond nu uit ijzeren platen, dat beschermde beter.

Maar dat harnas was erg zwaar.

De schilknaap hielp de ridder op zijn paard klimmen.

Hij droeg ook het schild van de ridder met daarop een wapenteken.

Daaraan kon je zien voor welke koning de ridder vocht.

Alleen C: Ridders moesten voor hun gevechten ook oefenen.

In een toernooi gingen de ridders voor de lol vechten.

Jonge ridders konden laten zien hoe goed ze konden vechten.

Er kwamen veel mensen kijken.

Extra Info: Kastelen

In de jaren 800 tot 1000 waren de mensen in Europa vaak bang voor de Vikingen. Ze probeerden zich tegen hen te beschermen en bouwden daarom een muur om hun huis en erf.

Een simpel kasteel bestond uit een houten toren.

Daaromheen was een aarden wal en een gracht.

Op de wal stond een palissade.

Dat was een houten hek van palen met scherpe punten.

De toren in het midden werd de donjon genoemd.

Kastelen werden gebouwd aan zee, op steile rotsen, aan een rivier of op een heuvel.

Na het jaar 1000 werden de kastelen van steen gebouwd.

Als eerste de donjon, daarna ook de muren.

Op de muur werden verhogingen gemaakt.

Achter deze kantelen kon tijdens een gevecht de soldaat staan.

Alleen BC: *Hierna kregen de kastelen dubbele muren.*

Het erf binnen een kasteel werd steeds groter.

Er werden stallen, schuren, werkplaatsen en kleine huizen gebouwd.

Sommige kastelen leken op een klein dorp.

De kasteelheer was de eigenaar van het kasteel.

Door het gebied te veroveren kon een andere heer of koning zijn gebied inpikken.

Alleen C: De eerste muren om een kasteel of stad waren meestal rond.

Vanaf 1400 werden de muren recht gebouwd. In deze kastelen zat een poort met een hek ervoor.

In die poort zat een ophaalbrug over de gracht.

Week 4ABC: Steden

Info: Het ontstaan van een stad

Nadat de Romeinen wegtrokken raakten steden als Maastricht, Heerlen en Nijmegen in verval.

Nederlanders woonden niet in een stad.

Ze woonden op het platteland in boerderijen, in kastelen of in kloosters.

Rond het jaar 1000 veranderde dat langzaam.

De mensen verdienden steeds meer geld met de handel.

Eerst hadden de kooplieden geen vaste woonplaats.

In de winter bleven ze op één vaste plek liggen met hun schip.

Zo'n plek noemde je een portus.

De portus lag vaak in de buurt van een kasteel, dorp of klooster.

Na een tijdje werd een portus een vaste woonplek voor de kooplieden.

Er kwamen ook ambachtslieden in de portus wonen.

Er kwamen daarom ook 'winkeliers' naar de portus.

Al het eten werd op de markt verkocht.

Steeds meer mensen trokken naar de portus.

De portus werd steeds groter en werd een stad.

Een portus met stadsrechten mocht een stad genoemd worden.

Alleen BC: *Utrecht, Deventer en Stavoren waren steden in het noorden.*

Assen was de laatste stad in Nederland die stadsrechten kreeg.

Alleen C: Een stad had een eigen stadsbestuur met een burgemeester (één of meer) en de vroedschap (meerdere mannen).

Een dorp had geen eigen bestuur. Dat werd bestuurd door edelen of kloosters.

Extra Info: Straffen in de middeleeuwen

Soms moest je als straf verplicht mee op bedevaart.

Je moest dan een heilige plaats bezoeken.

Het was een lange en gevaarlijke reis.

Als je rijk was, kon je geld geven en hoefde je niet op bedevaart.

Als je verbannen werd, moest je de stad uit en mocht je nooit meer terug komen.

Bij de schandpaal, werd je aan een paal vastgemaakt.

Iedereen kon je zien en wist dat je iets fout had gedaan.

Er waren ook lijfstraffen, zoals geselen, of je hand werd afgehakt.

De zwaarste straf was de doodstraf.

Dan ging je hoofd eraf of je werd aan de galg opgehangen.

De beul voerde de straffen uit.

Het straffen door de beul zagen de mensen als een uitje.

Rijke mensen konden hun straf met geld 'afkopen'.

Rijke mensen werden dus minder vaak gestraft.

Alleen C: De schout en de schepenen gingen over de rechtspraak in de steden.

Vaak kon je een baantje als schout kopen en daarom was niet iedere schout even eerlijk.

Er mocht ook een burger meehelpen met de rechtspraak, een 'meester'.

Hier komt de naam 'burgemeester' vandaan.

Elke stad had zijn eigen wetten en daarom waren de straffen ook anders.

Stenen geven voor een gebouw was een lichte straf.

Week 5ABC: Staten

Info: De zeventien Nederlandse landjes

Nederland is een koninkrijk met aan het hoofd een koning of koningin.

Samen met de regering regeert hij/zij ons land.

De regering bestaat uit ministers en de minister-president heeft hierover de leiding.

In de middeleeuwen bestond Nederland uit heel veel kleine landjes.

De meeste landjes waren van de Duitse koning.

Elk landje had zijn eigen baas: een graaf, een hertog of een bisschop.

Alleen de Friezen regelden hun zaakjes zelf.

De graven, bisschoppen en hertogen maakten veel ruzie.

Ze wilden allemaal een groter gebied.

Tussen 1400 en 1500 kwamen veel landjes in het bezit van hertogen.

Ze wilden van alle landjes één geheel maken.

Pas na 1500 werden de zeventien landjes één geheel.

Het werden zeventien gewesten van Nederland.

Alleen BC: *De baas van Nederland werd een jongen van vijftien jaar: Karel de Vijfde.*

Toen hij negentien jaar oud was, was hij Heer der Nederlanden, koning van Spanje en keizer van Duitsland.

Extra Info: De uitvinding van het buskruit

Rond het jaar 1000 vonden de Chinezen het buskruit uit.

Er werden vuurpijlen en vuurballen van gemaakt.

Die kon je afschieten op de vijand.

Via de handel kan het recept van buskruit in Europa zijn gekomen.

Dat was in de veertiende eeuw.

Met buskruit werd een superwapen uitgevonden: het kanon.

Een koning in Italië wilde het eerste kanon aansteken.

Het ging fout: het kanon explodeerde en de koning was dood.

Na de uitvinding van het kanon was er de uitvinding van het geweer.

Deze vuurwapens schoten door een harnas heen.

Daar kon een ridder niet van winnen.

Dat was het einde van de riddertijd.

Alleen C: Het kanon kon een dikke stenen muur om een stad verwoesten.

Daarom werden er wallen van aarde gebouwd.

Aan de voet van de wallen werden muren gebouwd.

Vaak kwam daaromheen weer een gracht: een vesting.

Bekende vestingsteden zijn bijvoorbeeld Brielle, Maastricht en Naarden.